

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОСЯГАННЯМ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУДДІВ, В УКРАЇНІ

PECULIARITIES OF QUALIFICATION OF CRIMINAL OFFENCES RELATED TO THE ENCROACHMENT ON THE ACTIVITIES OF JUDGES IN UKRAINE

Теслюк Д.Ю.,

аспірант кафедри кримінального права і кримінології
факультету № 1*Інститут з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0009-0000-2043-0903*

У статті аналізуються особливості регламентації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, у чинному Кримінальному кодексі України та наводиться вирішення основних проблем їх кримінально-правової кваліфікації. Зокрема, досліджується питання співвідношення ст. 376 КК України зі статтями 377–379 КК України та піднімається проблема кваліфікації втручання у діяльність судді в такій формі, яка передбачена як самостійне кримінальне правопорушення у статтях 377–379 КК України. З'ясовуються особливості кваліфікації скоєного у випадках, коли погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ч. 1 ст. 377 КК України), передує вчиненню цих кримінальних правопорушень (ч. 2 або 3 ст. 377; ст. 378; ст. 379 КК України). Робиться висновок про можливість звернення до положень ч. 2 ст. 11 КК України про малозначність діяння при здійсненні кримінально-правової оцінки умисного знищення або пошкодження майна, що належить судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам, у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 378 КК України). Аналізується питання кваліфікації посягання на життя Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду, або вищих спеціалізованих судів у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю, а також їхніх близьких родичів у зв'язку з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Розглядається проблема кваліфікації вбивства або замаху на вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, у разі наявності у скоєному інших, крім п. 8, кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України.

Ключові слова: суддя, кваліфікація кримінальних правопорушень, тип співвідношення, втручання в діяльність, погроза, насильство, знищення або пошкодження майна, посягання на життя.

The article analyzes the peculiarities of the regulation of criminal offences related to encroachment on the activities of judges in the current Criminal Code of Ukraine and provides solutions to the main problems of their qualification. In particular, the issue of the correlation of Art. 376 of the Criminal Code of Ukraine with articles 377–379 of the Criminal Code of Ukraine is being analyzed and the problem of qualification of interference with activity of a judge in such a form, which is provided for as an independent criminal offence in articles 377–379 of the Criminal Code of Ukraine, is raised. The article also clarifies the specifics of qualification in cases when threats of murder, violence, destruction or impairment of property made in respect of a judge, assessor or juror, and also their close relatives, in connection with their activity related to the administration of justice (Part 1 of Article 377 of the Criminal Code of Ukraine) precede the commission of these criminal offences (Part 2 or 3 of Article 377; Article 378; Article 379 of the Criminal Code of Ukraine). A conclusion about the possibility of applying the provisions of Part 2 of Art. 11 of the Criminal Code of Ukraine on the insignificance of an act when assessing willful destruction or impairment of property owned by a judge, assessor or juror or their close relatives in connection with their activities related to the administration of justice (Article 378 of the Criminal Code of Ukraine) is made. The question of qualification of trespass against life of the Chairman or judge of the Constitutional Court of Ukraine or the Supreme Court, or higher specialized courts in connection with their state or public activity, as well as of their close relatives in connection with the judge's activity related to the administration of justice, is analyzed. The problem of qualification of the murder or attempted murder of a judge, assessor or juror or their close relatives in connection with their activity related to the administration of justice, in the case of presence of other qualifying features, except for clause 8, provided for by Part 2 of Art. 115 of the Criminal Code of Ukraine, is considered.

Key words: judge, qualification of criminal offences, type of correlation, interference with activity, threat, violence, destruction or impairment of property, trespass against life.

Вступ. Кримінально-правова охорона діяльності суддів в Україні забезпечується, насамперед, наявністю в Розділі XVIII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) [1] «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» норм, які передбачають кримінальну відповідальність за здійснення протиправного впливу на суддю у той чи інший спосіб. Це, зокрема:

- ст. 376 «Втручання в діяльність судових органів»;
- ст. 377 «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного»;
- ст. 378 «Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного»;
- ст. 379 «Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя».

Передумовою належного застосування цих норм на практиці, а відтак – реального забезпечення кримінально-правової охорони діяльності суддів, є правильна

кваліфікація відповідних кримінальних правопорушень. А це, у свою чергу, зумовлює необхідність дослідження та наукового обґрунтування особливостей кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів.

Матеріали та методи. В основу дослідження покладено праці українських науковців, присвячені аналізу як кримінальних правопорушень проти правосуддя загалом, так і окремих питань регламентації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, у чинному КК України, а також матеріали судової практики.

Результати. Першою із статей Розділу XVIII Особливої частини КК України, яка забезпечує кримінально-правову охорону діяльності суддів, є ст. 376 «Втручання в діяльність судових органів». В основному складі кримінального правопорушення, передбаченого цією статтею, встановлено кримінальну відповідальність за втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешко-

дити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення. Тобто, законодавець і в назві ст. 376 КК України, і в диспозиції ч. 1 цієї статті використовує той же термін для вказівки на суспільно небезпечне діяння: *втручання в діяльність*. На відміну від цього, встановлюючи кримінальну відповідальність за втручання у діяльність інших спеціальних потерпілих (зокрема, у ст. 343 «Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця» та ст. 344 «Втручання у діяльність державного діяча» КК України), законодавець використовує словосполучення «втручання у діяльність» лише в назві статті. Натомість в диспозиціях цих статей законодавець розкриває зміст поняття «втручання», позначаючи суспільно небезпечне діяння як (незаконний) вплив у будь-якій формі. Застосування системного способу тлумачення кримінального закону дозволяє зробити висновок, що під втручанням в діяльність судді також слід розуміти *вплив* у будь-якій формі на суддю. Саме так розтлумачив аналізоване діяння і Пленум Верховного Суду України у п. 11 постанови № 8 від 13.06.2007 «Про незалежність судової влади»: «Втручанням у діяльність судових органів слід розуміти вплив на суддю у будь-якій формі (прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо) з боку будь-якої особи з метою схилити його до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення. При цьому не має значення, за допомогою яких засобів, на якій стадії процесу та в діяльності суду якої інстанції здійснюється втручання» [2].

Отже, суспільно небезпечне діяння у ст. 376 КК України може охоплювати вплив на суддю у будь-якій формі. Такий вплив може проявлятися і у вчиненні таких діянь, які передбачені як самостійні кримінальні правопорушення в інших статтях КК України. Так, незаконно впливати на суддю можна, зокрема, шляхом висловлення погрози вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна, застосування різного роду фізичного насильства до судді або його близьких родичів, умисного знищення або пошкодження їхнього майна, тобто у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтями 377–379 КК України. В усіх таких випадках поведінка особи охоплюється одночасно як мінімум двома статтями КК України: ст. 376, яка передбачає втручання у будь-якій формі, не конкретизуючи останню, та статтею 377, 378 або 379 КК України залежно від застосованого способу впливу. У зв'язку з цим виникає запитання щодо правильності кваліфікації поведінки суб'єкта в таких ситуаціях: яку із статей слід інкримінувати особі? Чи слід кваліфікувати її поведінку за сукупністю?

З цього приводу Л. М. Палюх відзначає: щодо співвідношення між собою норм, які передбачають відповідальність за втручання в діяльність судді та вчинення щодо цього так званого спеціального потерпілого погрози, насильства, умисного знищення чи пошкодження майна, науковці висловлюють різні позиції [3, с. 361]. Наприклад, в одному з науково-практичних коментарів зазначено: у випадках, коли формою впливу на суддю є погроза або насильство, вчинене за наявності підстав, підлягає кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених статтями 376 і 377 [4, с. 1200]. Натомість в іншому коментарі подається протилежна рекомендація щодо кваліфікації таких ситуацій: якщо такі злочини, як погроза або насильство (ст. 377 КК), знищення (пошкодження) майна (ст. 378 КК) або посягання на життя судді (ст. 379 КК) вчинюються як спосіб втручання в його діяльність і тим самим стають однією з форм такого втручання, вчинене слід кваліфікувати лише за статтями 377–379 КК. У цих випадках ст. 376 КК співвідноситься зі статтями 377–379 КК як

загальна та спеціальні норми, тому при кваліфікації застосовується лише спеціальна норма, яка встановлює відповідальність за окремий (спеціальний) вид злочинного втручання в діяльність судових органів. Кваліфікація таких дій ще й за ст. 376 КК можлива лише за наявності реальної сукупності зазначених злочинів [5, с. 854]. До такого ж висновку дійшла і Л. М. Палюх, яка зазначила: враховуючи те, що норми, передбачені ст. ст. 377, 378 КК України, є спеціальними видами втручання в діяльність судді, таке втручання може здійснюватися способами, крім зазначених у диспозиціях відповідних норм [3, с. 343].

Зважаючи на наявність протилежних підходів до кваліфікації, варто з'ясувати, якого із них слід дотримуватися на практиці. Перший із описаних варіантів кваліфікації викликає застереження, адже пропонує кваліфікувати за двома статтями КК України поведінку, яка повністю охоплюється однією із них, а відтак порушує принцип *non bis in idem* (недопустимості подвійного інкримінування). Взагалі для здійснення правильної кримінально-правової кваліфікації необхідно встановити тип співвідношення відповідних кримінально-правових норм. Вище ми вже встановили, що стаття 376 КК України охоплює будь-які незаконні форми втручання (впливу) в діяльність судді. Натомість у статтях 377–379 КК України встановлено кримінальну відповідальність за конкретні прямо визначені законодавцем форми такого втручання у діяльність судді:

- погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна (ч. 1 ст. 377 КК України);
- умисне заподіяння побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 377 КК України);
- умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження (ч. 3 ст. 377 КК України);
- умисне знищення або пошкодження майна (ст. 378 КК України);
- вбивство або замах на вбивство (ст. 379 КК України).

Це дає підстави для висновку, що норма ст. 376 КК України є загальною щодо норм, закріплених у статтях 377–379 КК України, адже в останніх конкретизоване суспільно небезпечне діяння. Такий же висновок про тип співвідношення між аналізованими нормами роблять і більшість науковців, які досліджували цю проблематику [6, с. 33–34; 7, с. 5; 8, с. 90].

В науці кримінального права загально визнано, що у випадку конкуренції загальної і спеціальної кримінально-правових норм застосуванню підлягає спеціальна норма. Відповідно, у випадку здійснення такого втручання у діяльність судді, яке передбачене як самостійне кримінальне правопорушення у статтях 377–379 КК України, скоєне слід кваліфікувати лише за відповідною частиною ст. 377, 378 чи 379 КК України. Додатково інкримінувати винному ще й ст. 376 КК України не потрібно, оскільки це матиме наслідком порушення принципу недопустимості подвійного інкримінування. Кваліфікувати скоєне за ст. 376 КК України слід в тих випадках, коли втручання у діяльність судді здійснюється в такій формі, яка не охоплюється жодною із норм статей 377–379 КК України. Адже загальна норма відіграє роль резервної – служить для застосування у тих випадках, які не підпадають під спеціальні [9, с. 270].

У ст. 377 «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного» передбачено кілька основних складів кримінальних правопорушень. Так, в різних частинах цієї статті встановлено кримінальну відповідальність за вчинення таких діянь щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя:

- погрози вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна (ч. 1 ст. 377 КК України);
- умисне заподіяння цим потерпілим побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 377 КК України);

– умисне заподіяння їм тяжкого тілесного ушкодження (ч. 3 ст. 377 КК України).

Таким чином, зазначені норми є спеціальними щодо відповідних норм Розділу II Особливої частини КК України, які встановлюють кримінальну відповідальність за вчинення відповідних діянь щодо будь-якої особи, умовно кажучи – щодо загального потерпілого (ст. 121, 122, 125, 126, 129 КК України). Тут варто зауважити, що норми ст. 377 КК України виокремлені з відповідних загальних не лише за ознакою потерпілого, яким може бути лише суддя, народний засідатель чи присяжний, а також їх близькі родичі, а також за мотивом вчинення кримінального правопорушення – у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Тому в кожному кримінальному провадженні потрібно ретельно з'ясувати мотив вчиненого діяння. Кваліфікувати відповідні погрози або насильство щодо судді або його близьких родичів за тією чи іншою частиною ст. 377 КК України можна лише за умови встановлення, що вони вчинені у зв'язку з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя.

Щодо особливостей кваліфікації відповідних кримінальних правопорушень, варто відзначити, що насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів (тобто, заподіяння їм побоїв, легких, середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень, які передбачені ч. 2 та 3 ст. 377 КК України) може передувати погрози його застосування, яка передбачена як самостійне кримінальне правопорушення у ч. 1 ст. 377 КК України.

Щодо таких ситуацій Верховний Суд у Постанові Касаційного кримінального суду від 11 липня 2019 р. у справі № 688/1521/17 наголосив на такому: «... у разі коли особою спочатку вчиняється менш суспільно небезпечне діяння, а потім більш суспільно небезпечне однорідне посягання і вчинене охоплюється єдиним умислом, це свідчить про розвиток суспільно небезпечної поведінки особи і вчинене підлягає кваліфікації як одичне більш суспільно небезпечне кримінальне правопорушення. Реальна сукупність однорідних (менш суспільно небезпечного та більш суспільно небезпечного) кримінальних правопорушень має місце лише тоді, коли щодо кожного з них існував відокремлений в часі умисел» [10]. Зважаючи на це, Верховний Суд сформулював такий висновок щодо застосування норм ст. 345 КК України (яка передбачає аналогічні кримінальні правопорушення щодо працівника правоохоронного органу): «Опір, погроза насильством або насильство застосовані до представника правоохоронного органу, що об'єднані єдиним умислом, вчинені безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого (потерпілих), є випадком переростання менш небезпечного кримінального правопорушення в більш небезпечне, утворює одне кримінально-карне діяння, а тому дії винної особи слід кваліфікувати лише за ст. 345 КК України і не потребують додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 342 (опір працівникові правоохоронного органу під час виконання ним службових обов'язків), ч. 1 ст. 345 (погроза насильством щодо працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків) КК України» [10].

Таким чином, погроза вбивством чи насильством та насильство, застосовані до судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, що об'єднані єдиним умислом, вчинені безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого, підлягає кваліфікації лише за ч. 2 або 3 ст. 377 КК України (залежно від інтенсивності застосованого насильства) або за ст. 379 КК України (якщо погроза вбивством чи насильством передувала посяганням на життя відповідного потерпілого). В такій ситуації має місце переростання менш небезпечного кримінального правопорушення в більш суспільно небезпечне однорідне посягання. Відтак, додат-

ково інкримінувати винному ще й погрозу вбивством чи насильством, тобто ч. 1 ст. 377 КК України, не потрібно.

Аналогічно варто вирішувати питання кваліфікації і у випадку погрози знищенням чи пошкодженням майна щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (яка передбачена як самостійне кримінальне правопорушення у ч. 1 ст. 377 КК України), та наступного умисного знищення або пошкодження відповідного майна. Якщо знищення чи пошкодження майна здійснюється безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого та об'єднані єдиним умислом із висловленою погрозою, вчинене слід кваліфікувати лише за відповідною частиною ст. 378 «Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного» КК України, тобто інкримінувати винному лише більш суспільно небезпечне однорідне посягання.

Щодо ст. 378 КК України, вона передбачає спеціальний вид умисного знищення або пошкодження майна, кримінальна відповідальність за які встановлена у ст. 194 «Умисне знищення або пошкодження майна» КК України. Норми ст. 378 КК України виділені із відповідних загальних за ознаками так званого потерпілого (яким може бути лише суддя, народний засідатель чи присяжний або їх близькі родичі) та мотиву вчинення кримінального правопорушення (у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя). Тому, як і у випадку кваліфікації скоєного за ст. 377 КК України, при інкримінуванні особи відповідної частини ст. 378 КК України слід ретельно з'ясувати мотив вчиненого діяння.

Варто звернути увагу також на те, що, на відміну від ч. 1 ст. 194 КК України (в якій обов'язковим суспільно небезпечним наслідком визначено шкоду у великих розмірах), у ст. 378 КК України законодавець не встановлює мінімального розміру шкоди, яка повинна бути заподіяна знищенням чи пошкодженням майна судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам. Тому інкримінувати винному відповідну частину ст. 378 КК України можна незалежно від розміру заподіяної шкоди. Водночас така конструкція норми ч. 1 ст. 378 КК України робить можливим звернення до положень ч. 2 ст. 11 КК України про малозначність діяння.

У ст. 379 «Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя» КК України встановлено кримінальну відповідальність за вбивство або замах на вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Слід звернути увагу на те, що кримінальна відповідальність за посягання на життя окремих суддів у зв'язку з їх діяльністю встановлена також у ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча» КК України. Мова іде про Голову чи суддю Конституційного Суду України або Верховного Суду, або вищих спеціалізованих судів. В цій частині відповідні норми співвідносяться як загальна (ст. 379 КК України) та спеціальна (ст. 112 КК України), адже остання уточнює, конкретизує потерпілого від кримінального правопорушення. Зважаючи на таке співвідношення відповідних норм, посягання на життя Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду, або вищих спеціалізованих судів у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю слід кваліфікувати лише за ст. 112 КК України. Водночас їхні близькі родичі не вказані як потерпілі у ст. 112 КК України, а тому вбивство або замах на вбивство близьких родичів будь-якого судді (у тому числі Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду, або вищих спеціалізованих судів) у зв'язку з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя, кваліфікується за ст. 379 КК України.

Варто відзначити, що у п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України встановлено кримінальну відповідальність за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку, тобто передбачено загальну норму щодо норми ст. 379 КК України. у зв'язку з цим, в абз. 5 п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» міститься така рекомендація: «Умисне вбивство або замах на вбивство державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, захисника чи представника особи або їх близьких родичів, начальника військової служби чи іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист, за наявності відповідних підстав належить кваліфікувати тільки за статтями 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК» [11]. Тобто, Пленум Верховного Суду України рекомендує кваліфікувати умисне вбивство або замах на вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів за наявності відповідних підстав лише за ст. 379 КК України. Застережень щодо обґрунтованості цієї рекомендації не виникає. Однак привертає увагу той факт, що, на відміну від ст. 115 КК України, у ст. 379 КК України законодавець не передбачив кваліфікуючих ознак.

Досліджуючи спеціальні норми, І. З. Сень як недолік їхнього конструювання відзначила те, що чимало спеціальних норм в чинному КК України характеризуються відсутністю будь-яких кваліфікуючих ознак, незважаючи на наявність таких у статті, яка містить загальну норму [12, с. 187].

Зважаючи на такий недолік, Пленум Верховного Суду України дав рекомендацію кваліфікувати умисне вбивство відповідних спеціальних потерпілих чи замах на нього, коли вони вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, додатково і за відповідними пунктами цієї статті [11]. Видається, що таку кваліфікацію за сукупністю не можна визнати обґрунтованою, зважаючи на принцип недопустимості подвійного інкримінування. І. З. Сень, проаналізувавши позиції науковців щодо кваліфікації таких випадків, дійшла до висновку про необхідність кваліфікації вбивства або замаху на вбивство державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України), працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК України), журналіста (ст. 348-1 КК України), судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 379 КК України), захисника чи представника особи (ст. 400 КК України), представника іноземної держави (ст. 443 КК України) лише за відповідними статтями, незалежно від наявності інших кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України [12, с. 160–162]. Підтримуємо зазначений підхід. Відтак, навіть якщо у скоєному і наявні інші кваліфікуючі ознаки, передбачені ч. 2 ст. 115 КК України, крім п. 8 (наприклад, близький родич судді є малолітньою дитиною або вбивство судді вчиняється з особливою жорстокістю), вбивство або замах на вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, належить кваліфікувати лише за ст. 379 КК України.

Підтримується зазначений підхід і в судовій практиці. Так, у вироку Долинського районного суду Івано-Франківської області від 23 жовтня 2023 р. у справі № 352/247/22 ОСОБИ_5 кваліфіковано за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 263 та ст. 379 КК України. Відповідно до вста-

новлених у цьому кримінальному провадженні обставин, ОСОБА_5, діючи умисно, за попередньою змовою в групі із невстановленою особою, у невстановлений спосіб прибули та перевезли задалегідь заготовлене знаряддя скоєння злочину – бойову гранату Ф1 до місця проживання судді ОСОБА_9 – будинку АДРЕСА_2, де закріпили корпус гранати до задалегідь заготовленої платформи перед гаражними воротами, замаскували його, помістивши в рукав сорочки, а кільце запобіжної чеки закріпили до гаражних ролетів, для детонації при відкритті гаражу. Також у вироку зазначено, що через злочинні дії ОСОБА_5, здійснені проти нього *надзвичайно небезпечним способом*, суддя зазнав сильного стресу, який полягає не тільки в переживанні за своє життя, але й за життя та здоров'я дружини та доньки, які знаходилися в будинку; також могли постраждати й сусіди – через наближеність проживання до його будинку [13]. Відтак, з вироку чітко простежується, що посягання на життя (замах на вбивство) судді було вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, та за попередньою змовою групою осіб, тобто за наявності кваліфікуючих ознак, передбачених пунктами 5 та 12 ч. 2 ст. 115 КК України. Однак суд кваліфікував діяння ОСОБИ_5 у цій частині лише за ст. 379 КК України без додаткового інкримінування замаху на відповідні пункти ч. 2 ст. 115 КК України.

Висновки. Дослідження особливостей кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, дало змогу зробити такі висновки:

- зважаючи на співвідношення ст. 376, з одного боку, та ст. 377–379 КК України, з іншого, як загальної та спеціальних кримінально-правових норм, втручання у діяльність судді, яке передбачене як самостійне кримінальне правопорушення у статтях 377–379 КК України, підлягає кваліфікації лише за відповідною частиною ст. 377, 378 чи 379 КК України; відтак, ст. 376 КК України підлягає застосуванню в тих випадках, коли втручання у діяльність судді здійснюється в такій формі, яка не охоплюється жодною із норм статей 377–379 КК України;

- погроза вбивством чи насильством та насильство, застосовані до судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, що об'єднані єдиним умислом, вчинені безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого, є випадком переростання менш небезпечного кримінального правопорушення в більш суспільно небезпечне однорідне посягання та підлягає кваліфікації лише за ч. 2 чи 3 ст. 377 або за ст. 379 КК України (залежно від інтенсивності застосованого насильства);

- погроза знищенням чи пошкодженням майна щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, та наступне умисне знищення або пошкодження відповідного майна, що об'єднані єдиним умислом, здійснені безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого, підлягає кваліфікації лише за відповідною частиною ст. 378 КК України;

- відсутність у ч. 1 ст. 378 КК України мінімального розміру шкоди, необхідного для кваліфікації скоєного за цією статтею, свідчить про можливість застосування положень ч. 2 ст. 11 КК України про малозначність діяння при здійсненні кримінально-правової оцінки умисного знищення або пошкодження майна, що належить судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам, у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя;

- посягання на життя Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду, або вищих спеціалізованих судів у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю слід кваліфікувати лише за ст. 112 КК України як за спеціальною нормою щодо ст. 379 КК України; водночас

вбивство або замах на вбивство їхніх близьких родичів у зв'язку з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя, кваліфікується за ст. 379 КК України.

– вбивство або замах на вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів

у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, належить кваліфікувати лише за ст. 379 КК України, навіть якщо у скоєному наявні інші кваліфікуючі ознаки, передбачені ч. 2 ст. 115 КК України, крім п. 8.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 11.11.2023).
2. Про незалежність судової влади : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 р. № 8. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07> (дата звернення: 05.11.2023).
3. Палюх Л.М. Кримінальна відповідальність за злочини проти правосуддя : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 744 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.
5. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків : Право, 2013. Т. 2. 1040 с.
6. Злочини проти правосуддя : навчальний посібник / за заг. ред. В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків : Національна юридична академія України, 2011. 155 с.
7. Бунін Є.О. Втручання в діяльність судових органів за Кримінальним кодексом України: аналіз складу злочину та питання кваліфікації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2015. 20 с.
8. Мандро О.В. Кримінальна відповідальність за злочини, що посягають на життя та здоров'я судді, народного засідателя чи присяжного : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2014. 280 с.
9. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 512 с.
10. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 11 липня 2019 р. у справі № 688/1521/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83084333> (дата звернення: 11.11.2023).
11. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03> (дата звернення: 11.11.2023).
12. Сень І.З. Спеціальні норми у кримінальному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2020. 268 с.
13. Вирок Долинського районного суду Івано-Франківської області від 23 жовтня 2023 р. у справі № 352/247/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114346432> (дата звернення: 11.11.2023).